

Signe Rink's samling af Aron's og Jens Kreutzmann's billeder

Af Birte Haagen

Billedsamlingens tilblivelse og historie

Billederne er blevet til i 1850–60'erne, efter at den danske inspektør over Sydgrønland, H. J. Rink i en skrivelse indbød grønlænderne til at levere sagn og tegninger med henblik på trykning i sit i 1857 oprettede bogtrykkeri i Nuuk (Godthåb). Aron hjalp i forvejen en anden europæer i Nuuk (Godthaab), nemlig Samuel Kleinschmidt, der blandt sine mange gøremål også indsamlede topografiske oplysninger og trykte kort. Måske er det Kleinschmidt, der har fortalt inspektøren om Aron ude i Kangeq, i hvert fald bliver Aron også leverandør til Rink, og det af både tegninger, akvareller, træsnit og sagnberetninger.

Signe Rink's overdragelse af billedsamlingen til Nationalmuseet

Sommeren 1905 henvendte Rink's enke, Signe Rink, sig under et ophold i København til Nationalmuseets direktør, dr. S. Müller. Hun tilbød, at museet kunne købe billedsamlingen.

Nogle år tidligere havde samlingen været en tur i Amerika. Signe Rink bidrog med et indlæg på Amerikanist

Kongressen i 1902 og sendte samlingen til New York som demonstrationsmateriale til sit foredrag: »A Comparative Study of Two Indian and Eskimo Legends«. Udelukkende på grund af misforståelser blev billedgalleriet sendt tilbage til hende i Kristiania, hvor hun havde sit hjem. Smithsonian Institutionen havde tilbudt at købe samlingen, hvilket hun redegjorde for i et brev til dr. Müller. Signe Rink var optaget af billederne set som etnografisk dokumentation – eller som hun formulerede det: »som Illustrationer til Racens traditionelle Overleveringer . . .«, og hun argumenterede overfor museumsdirektøren: ». . . »Galleriet« udgjør i Sandhed en videnskabelig Skat for enhver den som vil lægge sig efter at studere den, idet der dér de vigtigste Bidrag til den bedre Forstaaelse af manges Dunkelhed i selve Sagnlitteraturen, og herigjennem i høi Grad vil hjælpe til at fremme det endnu ikke afsluttede Thema: *Eskimoernes Herkomst*.« (Brev fra S. Rink til S. Müller 19. juni 1905). Dette tema interesserede Signe Rink meget. Hun skrev et par artikler i Geografisk Tidsskrift om Grønlands befolkningsspørgsmål og arbejdede på et hovedværk om emnet.

Kangeq

Kangeq malet af Aron i 1860. Skorstensrøgen til højre i billedet stiger op fra Arons bus.

Signe Rink tilbød: »... engang / at / være behjælpelig med Ordningen af Samlingen efter et eller andet System,« og i en efterskrift nævner hun, at det også omfatter en udvisken af »de mange Blyants Gloser, hvortil jeg hidtil ikke fandt Tid...«

Dette fik hun imidlertid aldrig gjort – heldigvis. Men hun nedskrev efter hukommelsen en 5-siders forklaring til billederne og sendte til museet: »Nogle faa veiledende Bemærkninger til en grønlandsk-eskimoisk Billedsamling.« Heri nævner hun Aron og Jens Kreutzmann og kommer med generelle betragtninger over illustreringen af den grønlandsk-eskimoiske sagnverden. Imidlertid har hun ikke en præcis redegørelse for sammenhæng mellem sagn og de enkelte akvareller eller akvarelsier.

Gennemgang af billedsamlingen

I Etnografisk Samlings genstandsprotokol er samlingen i 1905 indført således:

»196 Blade, kolorerede Tegninger, udførte af grønlandske Fangere. Format c. 32×25 cm. De ere nummererede med Blyant... (numrene)...«

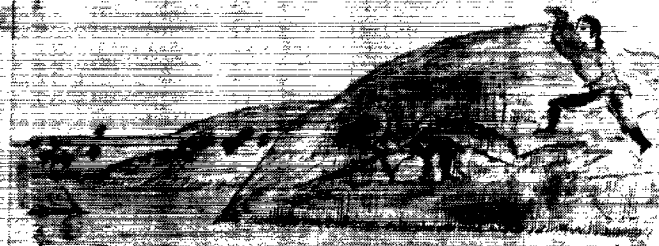
Der er 204 akvareller i samlingen, men de er opklæbet på 196 stykker karton, d. v. s., at i enkelte tilfælde er 2–3 akvareller klæbet op på samme stykke karton – alle Jens Kreutzmanns. Det nr., der omtales, står i venstre hjørne af kartonen og stemte ved gennemgangen med protokollens anførelser. Hele samlingen fik museumsnummeret L 2087, hvilket er skrevet bag på kartonen, men undertiden klippet delvist bort. Kartonstykkerne var uens i størrelsen og blev formodentlig klippet til for at kunne være i arkivæsken.

When sunlight came to him. He saw that the day was
 cloudy in the middle - when found they did not seem to be clear -
 around the middle of the day. He saw the signature of it in the
 clouds. When sunlight came to him, he saw the signature of it in the
 clouds. He got his sight back again.

Children's "Lakurialdlings" Lassa, Anenlaidseake, Lakurialdlings

The child with the long hair, who has a piece of hair
 at the end with the consequence of his pulling it out into the air.

Lassa, Anenlaidseake, Lakurialdlings
 Lassa, Anenlaidseake, Lakurialdlings

The child with the long hair, who has a piece of hair
 at the end with the consequence of his pulling it out into the air.

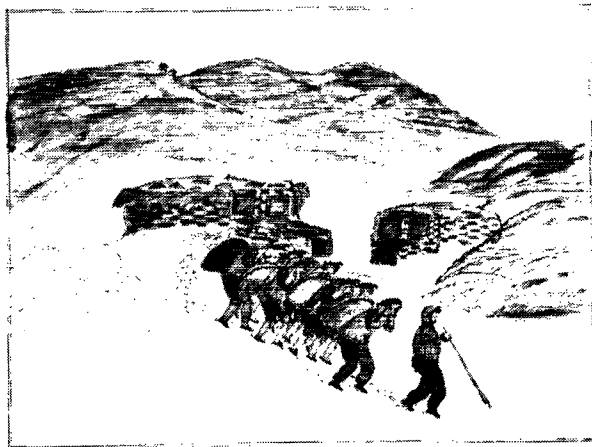

The child with the long hair, who has a piece of hair
 at the end with the consequence of his pulling it out into the air.

The child with the long hair, who has a piece of hair
 at the end with the consequence of his pulling it out into the air.

Akvareller af Jens Kreutzmann.

Vijungur ok annar hvalfangari ok afþó to rættar með þó mikið af
 who in the past some where in the north of the island from where
 the hvalfangari ok afþó to rættar með þó mikið af
 the hvalfangari ok afþó to rættar með þó mikið af

Vijungur ok annar hvalfangari ok afþó to rættar með þó mikið af
 who in the past some where in the north of the island from where

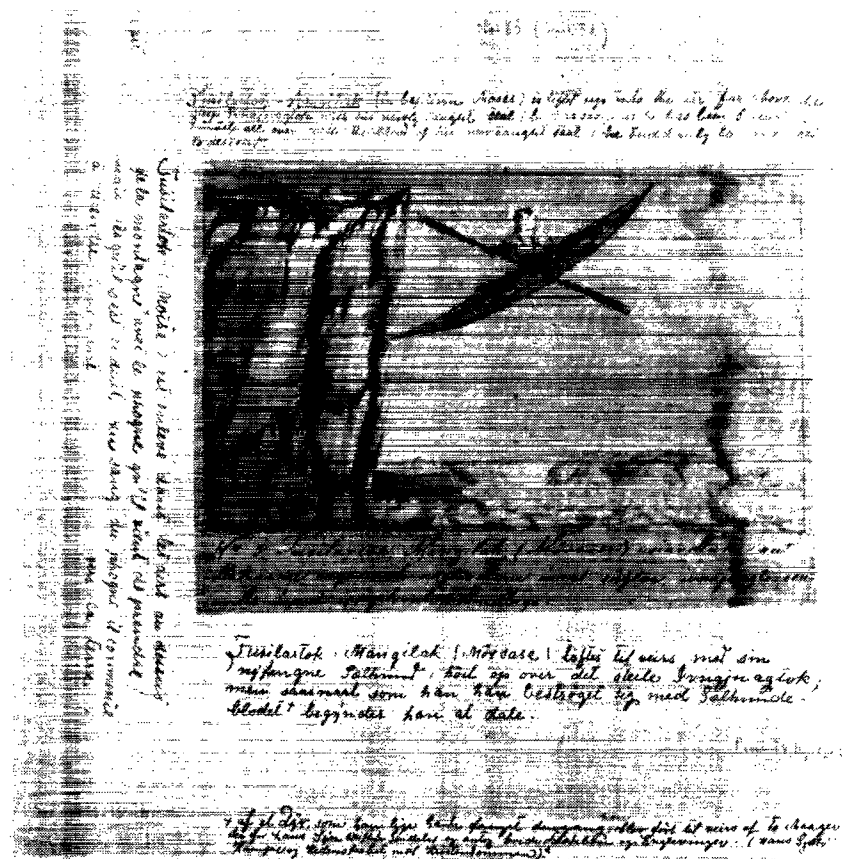
Vijungur ok annar hvalfangari ok afþó to rættar með þó mikið af
 who in the past some where in the north of the island from where

Folk på vej for at tuskehandle med europæiske hvalfangere, skildret af Jens Kreutzmann.

I mange år fik billederne lov til at ligge urørt og upåagtet i arkivæskan, indtil forskeren og kunstneren dr. Eigil Knuth i 1942 blev gjort opmærksom på deres eksistens af museumsinspektør Jens Yde, Etnografisk Samling. Han begejstredes over de kunstneriske kvaliteter og udførte et stort forskningsarbejde for at sætte akvarellerne i kronologisk orden samt i relation til den håndskrevne samling af sagn, som Rink indsamlede i grønland, og hvoraf Aron er forfatter til de 56.

Aron har således nedskrevet sagn og beretninger og i mange tilfælde ledsaget dem med egne illustrationer. Det gælder mindst 35 af de 75 serier i samlingen. De øvrige er Aron's illustrationer til sagn nedskrevet af andre personer, f. eks. af hans far Kristian Henrik eller hans fætter Hendrik, der var en flittig leverandør til Rink.

Eigil Knuth har ordnet billedserien i en nummer- og serierækkefølge, dels ud fra forbindelsen til et nedskrevet sagn, som undertiden, men langtfra altid, kan

Akvarel af Aron.

dateres; og dels ud fra en bedømmelse af akvarellen som kunstværk. En sådan relativ placering har Eigil Knuth på denne måde kunnet foretage ud fra iagttagelser af malestil, -farve og -teknik.

Aron's akvareller har Eigil Knuth forsynet med både et løbe- og et serienummer på opklæbningskartonen. Jens Kreutzmann's har han forsynet med et løbenummer, men ikke med et serienummer.

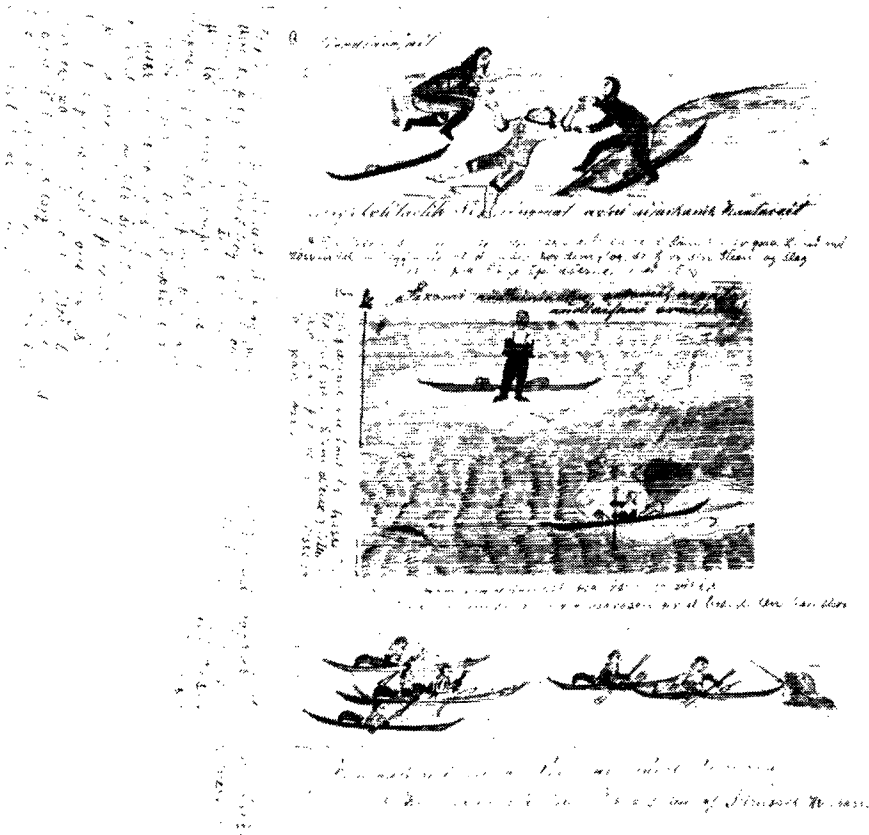
Fornyjet gennemgang i 1982

Forud for overdragelsen af billedsamlingen blev foretaget en fornyet gennem-

gang af den. Arbejdet fandt sted ved Nationalmuseets afdeling for papirkonservering samt ved Etnografisk Samling, hvor museumsinspektør Emil Rosing fra KNK, Grønlands Landsmuseum, deltog i systematiseringen af samlingen.

Aaju (Kristian Olsen) har ordnet Jens Kreutzmann's billeder i henhold til deres nedskrevne sagn og fortællinger, hvortil billederne er illustrationer.

Efter den fornyede gennemgang, hvor billedernes motiver blev sammenholdt med sagnmanuskripterne i Rink's samling på Det Kgl. Bibliotek, blev en nummerering af samlingen foretaget.

Akvareller af Jens Kreutzmann.

Denne nummerering er baseret på Eigil Knuth's ordning, dog er enkelte ændringer foretaget.

Aron's billeder

Nordboserierne.

Aron udførte i 1859 to serier billeder, med 16 scener fra sagn »om grønlandernes første sammentræf med de gamle nordboer.« Hjelpepræst C. H. Rosen sendte samme år de 4 folioark med hver 4 billeder til Nationalmuseet, hvor de stadig befinder sig. Nordboakvarellerne indtager en særstilling indenfor Aron's produktion, idet de ikke er klippet fra

hinanden, men sidder samlet i serier, som de blev malet. Antagelig har Aron's øvrige akvareller også haft denne udformning – de illustrerer scener i en fortløbende historie, som billeder i en tegneserie, d. v. s. den gamle fortælletradition omsat til billeder på papir.

Inuit-serierne.

Desværre er akvarellerne på et tidspunkt, inden de kom til Nationalmuseet, blevet klippet fra hinanden, således at den oprindelige rækkefølge og sammenhæng kan være svær at genfinde. Yderligere er nogle af akvarellerne i de en-

kelte serier bortkommet eller kommet andre steder hen.

160 af samlingens billeder er efter al sandsynlighed udført af Aron. 3 af billederne i samlingen har der været tvivl om ophavsmanden til. Antagelig er der i disse 3 tilfælde tale om nogle af Aron's allertidligste akvareller. Det tyder såvel billedkompositionen som de anvendte farver på, og de er derfor anbragt som de 3 første numre i samlingen. Ydermere svarer disse 3 billeder til andre akvareller, som iflg. Rink er malet af Aron. Rink sendte nemlig en samling »Prøver af Grønlandsk Tegning og Trykning 1857-61« til kongen. Disse »prøver« kendes nu som »Frederik d. VII's Album« og befinder sig i Dronningens Håndbibliotek. Akvarellerne heri adskiller sig fra den stil, der senere kendes som Aron's. Men de 3 omtalte billeder i samlingen svarer nøje til billederne i albummet, men adskiller sig markant fra de øvrige 157.

Enkelte af billederne har ikke kunnet relateres til et nedskrevet sagn i Rink's samling. Tiden tillod ikke en fuldstændig gennemgang af samtlige sagnmanuskripter. Dette står tilbage at blive gjort, og så vil de sidste billeder måske også kunne finde en plads som illustration til en historie.

Jens Kreutzmann's billeder

De 44 billeder af Jens Kreutzmann er forsynet med en forklarende tekst på grønlandsk (3 stks. undtaget); men ikke i Samuel Kleinschmidt's retskrivning, hvad der gør den en del vanskeligere at tyde end Aron's tilsvarende tekster. Under arbejdet med billederne stødte vi

(Emil Rosing og Birte Haagen) i Rink's sagnsamling (Det kgl. Bibliotek) på et illustreret stilehefte med fortællinger af Jens Kreutzmann. 4 illustrationer sad tilbage i heftet, men mange sider og dele af sider var klippet bort! Akvarellerne i Signe Rink's samling er, så vidt vi kan bedømme, alle klippet ud fra dette hefte. Det indeholder manuskripter, som Jens Kreutzmann har sendt til Rink i fire omgange i 1860'erne og er indbundet i omslag fra: »Legends and Traditions of the Eskimo«, Dr. H. Rink, som udkom i 1875, og det har af Rink fået påskriften: »Jens Kreutzmann ved Kangamiut med Billeder. Opskrift af eskimoiske Sagn med Tilføiede Billeder, forfattet af Grønlænderen, Jens Kreutzmann, som har en dansk Fader, men forresten kun almindelig grønlandsk Undervisning samt Opdragelse som Kajakmand.«

Det blev et større »puslespil« at få billederne til at passe ind de rigtige steder, og 9 af akvarellerne har endnu ikke kunnet indplaceres i »puslespillet«. Det vanskeliggøres ved, at billederne ofte er klippet ud, og derefter er klippet yderligere til. Disse 9 billeder er placeret som de sidste numre i samlingen, og det står tilbage at få også disse 9 rigtigt placeret i forhold til historierne.

Faksimiletryk (reproduktioner) af akvarellerne

Inden originalerne blev overdraget Grønlands Hjemmestyre, blev der i Danmark fremstillet 7 faksimiletryk af samtlige 204 akvareller i størrelse 1:1. Originalerne er indsat i passepartouts i størrelsen 42x56 cm og opbevares i 17 specialbyggede, lærredsbetrunkne æsker.

Fra den nye gennemgang af billedsamlingen i 1982. Emil Rosing fra KNK, Grønlands Landsmuseum, Birte Haagen og Anne Babnson fra Nationalmuseet, Etnografisk Samling. Fot.: Nordisk Pressefoto.

Hvert sæt reproduktioner er opklæbet på karton i størrelsen 30×24 cm i lighed med originalerne, da de kom til Nationalmuseet i 1905. De er forsynet med en tekst, der på grønlandsk og dansk forklarer, at billedet hører til Signe Rink's billedsamling, og at reproduktionen er fremstillet af Nationalmuseet i 1982. Endvidere er der på kartonen kalligrafiseret løbe- og serienummer.

Reproduktionssættene opbevares i tilsvarende lærredsbetrukne æsker, således at ét sæt rummes i 4 æsker.

Yderligere er originalerne (akvareller + karton med tekst og påskrifter) blevet fotograferet i sort/hvid og kopieret i 2 sæt. Det ene sæt fulgte med til Grønland, og det andet sæt forbliver på Etnografisk Samling i Danmark, således at den tilskrevne tekst stadig vil være til-

gængelig og kunne bruges ved yderligere forskning.

Der er fremstillet farvediapositiver i 2 sæt, hvoraf det ene fulgte med til Grønland og det andet forbliver på Nationalmuseet.

Reproduktionssættene er nu fordelt på forskellige kulturinstitutioner hver med en tilhørende fortegnelse over samlingen. Af denne fremgår de principper, den er ordnet efter samt en status over, hvortil jævnførelsen mellem sagnmanuskript og billede er nået.

3 sæt reproduktioner fulgte med originalerne til fordeling blandt kulturinstitutioner i Grønland.

4 sæt forbliver i Danmark og er fordelt således:

Et sæt til Etnografisk Samling, Nationalmuseet.

Et sæt til Det Kongelige Bibliotek.

Et sæt til Kunstmuseets Kobberstiksamling, hvor aftryk af Aron's træsnit allerede findes.

Et sæt er deponeret hos dr. Eigil Knuth.

Akvarel af Aron.

